

POMÁHÁME ŠKOLÁM K ÚSPĚCHU

Pracujeme
s textem

PROČ A JAK V ODBORNÝCH
PŘEDMĚTECH

„Každý žák se učí naplno a s radostí, své učení si řídí. Stává se zaujatým, přemýšlivým a nezávislým uživatelem textů všeho druhu.“

VIZE PROJEKTU POMÁHÁME ŠKOLÁM K ÚSPĚCHU

Inspiruje nás vzájemné sdílení i společná vize, shodují se ředitelé

Základní škola Strakonice je jednou ze škol, které se letos do projektu Pomáháme školám k úspěchu nově připojily. „Dnešní děti nám nerozumějí,“ odpovídá ředitel strakonické základní školy Radek Čejka na otázku, proč měl zájem stát se součástí projektu. A vysvětluje: „Používáme stejná slova, stejné obraty a stejné symboly jako děti, ale navzájem si nerozumíme, a právě proto potřebujeme podporovat čtenářství a pisatelství.“ Na tamní škole je součástí týmu ředitel, obě jeho zástupkyně a dva prvoruční a dva druhoruční kolegové. „Na druhém stupni se žáci připravují na přijímací zkoušky a ty jsou dnes postaveny na velkém objemu textu. Ten musíte nejen přečíst, ale porozumět mu a pracovat s ním. Pokud mu žáci nerozumějí, zkoušky nezvládnou, i když budou mít faktické znalosti,“ doplňuje Radek Čejka.

Nově se do sítě připojila i menší základní škola v Trhové Kamenici se 122 žáky a 13 pedagogy. Její ředitel Radek Nejedlý byl nadšený už při

první prezentaci projektu – zjistil totiž, že vize programu Pomáháme školám k úspěchu je podobná dosavadní vizi jeho školy: „Vedeme žáky k samostatnosti, aby smysluplně dokázali použít v praxi to, co se naučili,“ shrnuje Radek Nejedlý. Vedení školy oslovila také možnost profesního učení prostřednictvím učících se skupin: „Naším cílem je, abychom se z učitelského sboru stali pedagogickým týmem. Svět se vyvíjí a není v našich silách zachytit všechny změny a žáky na ně připravit. Pomoci nám ale může právě vzájemné sdílení,“ popisuje Radek Nejedlý.

Do projektu se také zapojuje škola pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. „Zapojili jsme se, protože nás láká spolupráce s jinými školami. Zatím chodili kolegové na kukandu k nám, teď se budeme moci více učit i my,“ říká ředitelka Základní školy Cheb na Kostelním náměstí Libuše Hladká. Právě v Chebu zmíněné sdílení vzali od podlahy, za podpory nové radní pro školství a zároveň ředitelky jedné z tamních škol Štěpánky Černé začalo intenzivně spolupracovat všech sedm škol. „Donedávna jsme se zřizovatelem řešili v podstatě jen materiální otázky a stav budov, teď se nově s řediteli bavíme především o kvalitě výuky, atmosféře ve škole i o tom, jak by se ředitelé měli nadále vzdělávat,“ popisuje Štěpánka Černá a doplňuje, že zapojení do projektu tomuto způsobu komunikace velmi pomohlo.

Naše síť škol výrazně roste

V tomto školním roce projekt Pomáháme školám k úspěchu slaví už patnáct let od svého vzniku a aktuálně propojuje 156 škol napříč celou republikou.

Letos se síť výrazně rozrostla, a tím vznikla i tři úplně nová regionální spojení, a to Chebsko, Prácheňsko a Pardubicko. Celkově je tak už spolupracujících lokalit třináct. „V Chebu se nám i díky kontaktu s radnicí podařilo navázat spolupráci se všemi tamními školami, toho si velmi ceníme,“ říká ředitel projektu Petr Šlemenda.

Nadále také pokračuje spolupráce se systémovými aktéry ve vzdělávání. Podpis memoranda stvrdil také propojení projektu PŠÚ s Partnerstvím pro vzdělávání 2030+. Tato spolupráce funguje již čtyři roky.

Pomáháme
školám
k úspěchu

Milé učitelky, milí učitelé, milí rodiče a příznivci vzdělávání,

síť škol zapojených do projektu se významně rozrostla a to s sebou přináší řadu zajímavých podnětů. V rozhovoru si budeme povídat o tom, že význam naší komunity je mimo jiné ve sdíleném know-how. Nahlédneme také do hodiny přírodopisu, během které se žáci nejen stanou zastupiteli, ale především čtou – a píšou – své vlastní texty. Čtení přitom není jen doménou dětí. Mnozí dospělí knihu otevřeli naposledy na studiích. Není však všem dnům konec a vrátit se ke čtení je díky pěti krokům nakonec docela snadné.

Příjemné čtení Vám přeje
tým projektu Pomáháme školám k úspěchu

Anketa ————— **4**
mezi učiteli o zkušenostech s dílnami psaní u prvňáčků

Rozhovor ————— **5**
s Ondřejem Hausenblasem o vzájemném učení

Doporučujeme ————— **8**
popřemýšlet o tom, jak čteme

Reportáž ————— **10**
z hodiny přírodopisu v deváté třídě na ZŠ Ostašov

Rozhovor ————— **14**
s Janou Hirkovou o wellbeingu ve škole

Náš tip ————— **15**
pro dospělé, jak se vrátit ke čtení

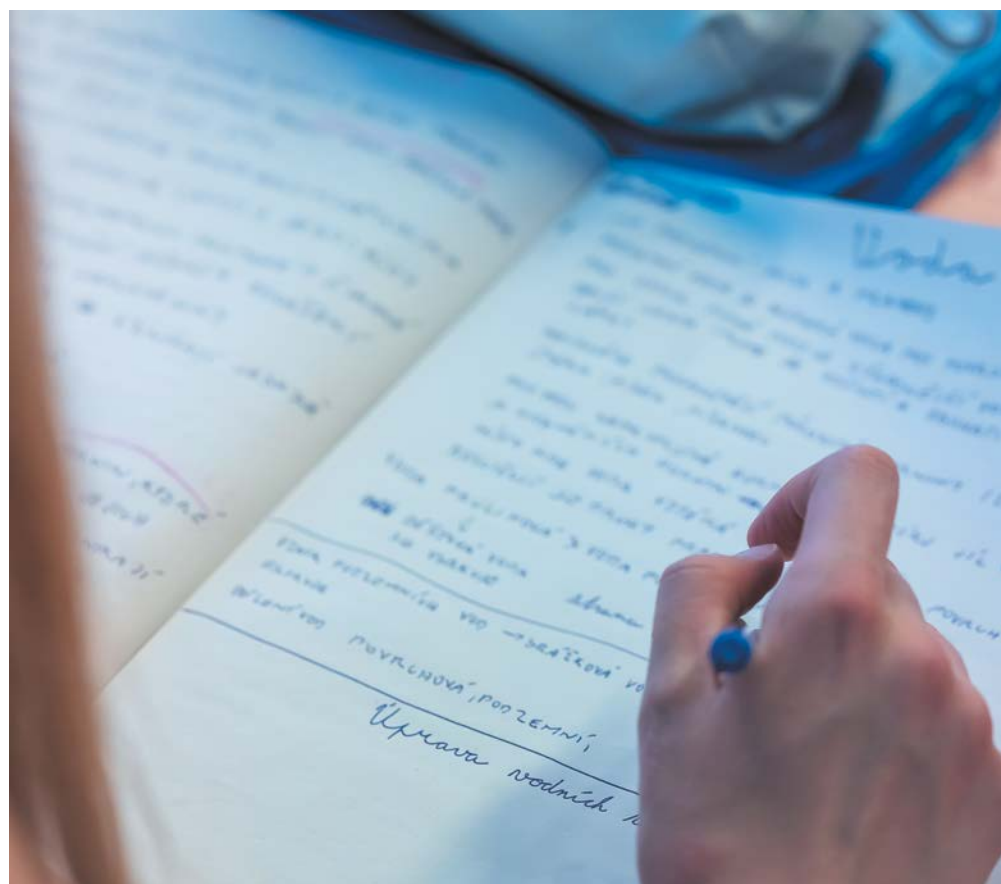
Naši lidé ————— **16**
na návštěvě u Štěpánky Černé v Chebu

Vyzkoušeli jsme ————— **18**
číst a psát o tom, jak loví vodní ptáky

Vydavatel a adresa redakce:
Pomáháme školám k úspěchu, o. p. s.,
Evropská 2690/17, 160 00 Praha-Dejvice,
IČO: 29005469

Redakční rada: Ondřej Hausenblas,
Hana Antonínová Hegerová, Hana Košťálová,
Michal Kříž, Kateřina Sobotková, Petr Šlemenda,
Terezie Vavroušková
Editorka: Bára Procházková
Art direktor a grafická úprava: Martin Svoboda
Jazyková redakce: Lukáš Klimeš, Marcela Wimmerová
Tiskne: Tiskárna Daniel
Uzávěrka: 20. září 2024
Fotografie na obálce: Martin Máslo (ZŠ Ostašov)

Projekt Pomáháme školám k úspěchu financuje
Nadace The Kellner Family Foundation.

I prvňáčci mohou psát knihy

Kateřina Sládková
ZŠ A MŠ ANTONÍNA BOROVÉHO,
ZLATÁ KORUNA

Píšu s prvňáčky v podstatě od prvních týdnů školy. Začínali jsme tak, že jsem dětem řekla, ať napíší, co dělaly o víkendu. „Ale vždyť my neumíme psát!“ volaly na mě. „Ale umíte kreslit! A nějaká písmena nebo slova, myslím, napsat umíte, ne?“ A děti opravdu psaly a kreslily – třeba obrázek koloběžky a vedle písmeno K.

Fascinující na tom je, že své texty mezi sebou přirozeně sdílejí, mají potřebu někomu svůj text přečíst. Zajímá je, co jim kamarád nebo spolužák řekne. Zájem a radost je oboustranná, přicházejí i slova ocenění a uznání. Učí se od sebe navzájem. Tím se budují dobré vztahy.

Všimla jsem si, že děti, které se pokoušejí od počátků školní docházky své myšlenky zapisovat, se rychleji zlepšují i ve čtení. Číst své vlastní texty je pro ně dost náročné, protože nejsou napsány správně, často píší foneticky (gdiš, fšecho...), což se jim čte hůř. Ale text napsaný v knize jim pak jde o trochu snáze. Také se daleko dříve zajímají o pravopisné jevy, všimají si v knihách, jak jsou texty psané – uvozovací, interpunkční a diakritická znaménka, členění na odstavce, nadpisy... Díky psaní mají také vytříbenější mluvený projev a dokáží například při písemném sebehodnocení lépe formulovat své myšlenky.

Důležité je respektovat tempo každého žáka. Pokrok je u každého jinak rychlý. Chlapec s SPU téměř do poloviny druhé třídy nepsal, jen kreslil obrázky, které nám pak „četl“. Když poprvé napsal celý text, dostalo se mu od třídy velkých ovací, děti to náležitě ocenily. Měly radost s ním, že to dokázal. Jemu narostlo sebevědomí a já si zase připomněla, že všechno má svůj čas, že je potřeba děti podporovat, nabízet možnosti, nesrovnávat a věřit, že každý má svou cestu. A ta je správná.

Romana Lisztwanová
ZŠ A MŠ KOPERNÍKOVA, TŘINEC

S prvňáčky od začátku roku cvičíme čtení s porozuměním, což také pomáhá jako průprava pro pozdější dílny psaní. Povídáme si, o čem autor psal, co to s námi čtenáři udělalo, proč to tak autor napsal, co bychom chtěli autorovi říct a podobně.

Témata si pečlivě připravujeme předem – vytvoříme si plakát s nápady na témata, o kterých bychom mohli psát, ten visí po celou dobu na nástěnce, a průběžně doplňujeme další témata, která nás napadnou. Byla jsem překvapená, kolik různých témat žáci navrhli už v první třídě: členové rodiny, dovolená, škola, domácí mazlíčci, koníčky, příroda... Učíme se také, jak poradit kamarádovi, který zrovna neví, o čem psát.

Zpočátku někdo napíše 3–4 věty, jiný až osm vět. Když si pak texty navzájem čteme, učíme se je v dalším kroku oceňovat a doporučovat. Od začátku jsme také zavedli pojem konzultace, během níž děti svůj text přečtou nejdříve jednomu spolužákovi, ten na něj reaguje, pak teprve celé třídě.

Velkým benefitem dílen psaní je posilování vztahů mezi dětmi a zlepšování klimatu ve třídě. Je to dáno tím, že když si děti své texty navzájem čtou, tak se i lépe poznávají. Oceňováním textů žáci vyzdvihují jeho kvality, což zvyšuje pozitivní naladění ve třídě. Oceňovaný žák zažívá pocit úspěchu. Děti tím také zpřesňují své vyjadřování a tříbí svůj jazyk.

Mimochodem, při suplování ve třídě se stejně starší žáky, kteří dílny psaní nemají, jsem postřehla, jak velký je rozdíl v jejich vyjadřování a v přesnosti toho, co říkají.

Co jsem se dílnami psaní s nejmenšími naučila já? Je dobré začít co nejdříve, nečekat, až budou žáci starší. A je důležité být trpělivý, respektovat individuální tempo žáků.

Vladka Sučková
TYRŠOVA ZŠ A MŠ, PLZEŇ

Děti v naší škole mají už od prvních dnů příležitost jednoduchým způsobem vyjádřit své myšlenky pomocí obrázků, písmen, slov. Listují v knihách uložených v naší knihovně, společně prožívají vybrané příběhy a sdílejí i to, co čtou doma spolu s rodiči. Čtení a psaní se tak stává přirozenou součástí každého dne. Vyzkoušela jsem si, že mladším žákům lépe vyhovuje zařadit dílnu psaní 3–4krát týdně asi na 20 minut a že rádi využijí možnost doprovodit svůj text jednoduchými ilustracemi. V okamžiku, kdy kreslí, si mohou odpočinout a promyslet si, jak navázat, aby jim text knihy dával smysl. Ti starší naopak potřebují více času na vlastní tvorbu a rádi využijí celou vyučovací hodinu.

Na žácích vidím, že dílnami psaní kultivují nejen písemný, ale i ústní projev, když při konzultaci či prezentaci hotového textu dokáží pisateli položit otázku, ocenit kvalitu textu a případně připojit i doporučení. Obvykle si vybírají téma, které odráží jejich čtenářskou zkušenost a zájem. Ti nejmenší nejčastěji píší příběhy se zvířecími hrdiny. Také popisují vlastní zážitky, což může být například při ztrátě domácího mazlíčka určitou formou terapie. Hlavní postavou bývají i děti v přibližně stejném věku či oživilé předměty. V dalších textech najdete informace o přírodě, pravidla her, technické návody, komentáře sportovních událostí, recepty. Letos mě zaujal text žáka, který poté, co jsme probírali trávicí soustavu, vytvořil komiks o apendixu a doplnil jej slovníčkem použitých latinských slov.

A co dílny psaní daly mně sa-motné? Musela jsem se naučit dávat dětem nejen příležitost, ale i prostor k svobodnému psaní. Přijmout, že nejsme průvodcem jejich pisatelství, ale součástí velké pisatelské skupiny. Mám také radost z toho, že mohu sledovat, s jakým zaujetím tvoří a sdílejí své texty a jak se jimi navzájem inspiroují.

Učí se vždy oba, jak žák, tak i učitel

Neučí se jen děti od učitele, ale i učitelé od dětí. A učitelé od sebe navzájem. O tom, jak mohou pedagogové sdílet své zkušenosti a proč nefunguje, když se proškolí jen jeden člen sborovny a pak o tom ostatním vypráví, jsme si povídali se členem odborného týmu projektu Pomáháme školám k úspěchu Ondřejem Hausenblasem.

TEXT LUCIE RYBOVÁ FOTO TOMÁŠ BINTER

Existuje spousta programů, projektů a školení pro učitele. Nicméně školy přesto nejdou tak dopředu, jak by se dalo očekávat. Je to tím, že si nedokážeme předávat zkušenosti?

Je zásadní omyl si myslet, že by se zkušenosti mohly předávat. Protože zkušenost se nepředává, ta se musí vytvářet. Když za starých časů zaučoval otec v řemeslné dílně svého syna, nepředával mu zkušenost, jak si mnozí představují. Pracovali spolu, budovali společně. Je ovšem snadné si představit, že vám někdo předvede, jak máte cosi správně udělat, ale budete to pak opravdu umět? A vzpomeňte si, kolik jste jako dítě ve škole dělali různých cvičných úloh – a přece byl efekt často a u mnoha dětí mizivý. Tak totiž učení neprobíhá, i když výuka taková bývá. Ani v profesním rozvoji učitelů předávání nefunguje. Na tom se úspěšný program staví nedá.

Není ale přesně takto postaveno celé naše školství? Že se zkušený dělí o informace a postupy s tím méně zkušeným?

Jen částečně. Nemyslím si, že jako člověk zkušený vše už zvládám a že se druzí ode mne mají něco sami učit. Doufám, že ani kdysi si pan mistr nemyslel, že je v oboru dokonalý a ostatní to mají okoukat. Nejen syn, ale i ten mistr při práci se synem velmi pravděpodobně přišel na spoustu nových věcí, naučil se jim. Právě díky tomu, že pracovali spolu. Asi i lidé s menším počtem roků ve školství dnes vědí, že učitelství není řemeslo, že naše názory, vědomosti nebo postupy nejsou navždy stejné. Pracujeme s věcně se proměňujícími dětmi v rychle se měnícím světě! Učitelé často říkají, že teprve když začali učit svůj předmět, došla jim z jejich oboru spousta věcí. A to právě proto, že ve chvíli, kdy společně budujeme poznání žáka, dělá se i nám v hlavě jasněji o tom, jak probíhá

učení, a přichází spousta nápadů. Nejde však jen o inspiraci z práce druhých, jak se říkává. Když chápeme výuku jako společnou práci s žákem, pak se zlepšuje i naše vlastní chápání oboru, žáka, učení i sebe sama. Já věřím – a prokazují to i současné výzkumy –, že v dobré výuce se vždy učí oba: jak žák, tak i učitel.

ve vyučovacím předmětu, ani učitelé v jeho profesním rozvoji. Vzdělávání není „výroba“, kde se prodá, co se podařilo, a vyhodí se, co se nepovedlo! Navíc špatné známky žáka od učení odrazují, jen málokoho „motivují“. Lepší je, když si učitel vyhodnocuje už to, jak žák postupuje k cíli, který si ve třídě stanoví.

„Vzdělávání není výroba, kde se prodá, co se podařilo, a vyhodí se, co se nepovedlo!“

Myslím, že podobné je to v rodičovství. Teprve když dítěti něco vysvětlují, dochází mi souvislosti nebo mezery, které sama mám.

A nejde jen o téma, ale i o přístup k učení. Mnohdy danou věc dítě z vašeho vysvětlování nepochopí nebo máte falešné představy o tom, jak učení probíhá. Nemá cenu za to kárat dítě ani sebe. Jsme bohužel zvyklí, že učitel za hotový výsledek učení rozdává žákům známky. Ale tak se nepodává pomoc v učení – ani žákovi

Řeknete mi konkrétní příklad?

Třeba bychom chtěli, aby se děti naučily zjišťovat, jak různě žíví tvorové chrání svůj rod a svá mláďata, a zároveň posuzovat, jak účinně to dělají. Nestačí, aby děti v učebnici nebo ve videu dostaly k zapamatování různé příklady množení a péče o mladé. Lepší je, když vyučující pomáhá dětem k tomu, aby informace našly, porovnaly, doplnily a posoudily a aby dělaly závěry. Při takových činnostech má učitel zároveň možnost sledovat, jak se žáci na věc dívají,

jak se dozvídají nebo jak váhají, co je napadá jako první a co až potom, které své představy nebo znalosti opravují a které přidávají, s čím zápasí a co jim pomáhá. A vidí, kolik času různí žáci k práci potřebují a v čem komu pomáhat – aby se pokaždé učil každý! Z toho učitel vyvozuje, čemu se potřebuje sám naučit a co by příště mohl dělat v hodině lépe. Učíme se zlepšovat svou učitelskou práci právě tím, že si jasněji stanovujeme cíle učení a že žákovu práci pozorujeme z více hledisek.

V programu Pomáháme školám k úspěchu jsou členy jednotliví učitelé, ale i celé školy. Přišli jste na to, jak posunout celou školu, a ne jen jednoho učitele?

Hodně se věnujeme právě té spolupráci. Ve školním týmu se učitelé scházejí a například si ukazují své hodiny, otevírají je buď kolegům z vlastní školy, nebo i ze škol dalších. A mimochodem, musejí se to učít obě strany: připravit svou hodinu pro kolegy i vztít si z výuky toho druhého něco rozumného. Také společně studují výtvary dětí a poznávají z toho, co který žák potřebuje dál. Soustředíme se na to, jaký skutečný dopad na žáka naše výuka má. To mimo jiné znamená nedívat se na práci daného žáka nebo učitele jen svými očima, neříkat pouhé dojmy a odsudky. Kolega mi může říct, že by tohle nebo tamto dělat nechtěl, ale také se snaží pochopit, proč to já dělám a jak to u mě funguje. Není to tedy tak, že bychom měli jeden zavedený systém výuky a ostatní se chodili dívat, jak to mají dělat. Oni se společně učí hledat tu cestu, která právě jim a jejich žákům bude přinášet úspěch.

Neříkejte mi, že v projektu jsou všichni učitelé takto osvícení a otevření. Navíc se nebavíme o učitelích jako o jednotlivcích, ale o celých pedagogických kolektivech.

My jsme si od počátku byli vědomi toho, že se profesní učení bude po kouskách – postupně v čase i postupně v učitelském sboru. Zdaleka ne všichni jsou ochotni se do změn pustit. Spousta učitelů chce učit tak, jak to dělali dosud, a nevěří, že se mají změnit. Mnozí třeba věří, že se některé děti to či ono nikdy nenaučí, protože jejich rodina je taková a maková nebo protože jim to tímto směrem nemyslí. Takovým učitelům se s námi pracovat nechce. Spolupracuje s námi však více než 150 škol po celé republice a v nich každý učitel, kterému se náš přístup líbí, může dostat

podporu některého z desítek odborných konzultantů. Ve škole je obvykle různě velký „základní“ tým, ale mnozí další učitelé se postupně připojují a spolupracují. Není stanovený žádný „povinný počet“, v týmu však musí být i ředitel školy. Ale celý učitelský sbor má dostat informace, do čeho jdou a k čemu to bude dobré.

Kdo je oním odborným konzultantem?

Jsou to lidé, kteří jsou schopni zapojit se do práce druhých i přimout je do své práce. Jsou odborně připraveni – obvykle už učili dlouho. Ale i učitel čerstvý se stává konzultantem, když může dávat druhým podněty, vidět učení jinak než druzí. Konzultantem bývá kolega z vlastní nebo z blízké školy. Je stále k dispozici dalším, kteří se chtějí učit a profesně zlepšovat.

„Už Komenský říkal, že učenost není moudrost. Tedy že není třeba znát všechno, ale vědět, co k sobě patří, a umět dělat závěry.“

Můžu konzultantovi, který má na starosti mou školu, třeba zavolat, když nevím, jak postupovat?

Takto opravdu konzultanti pomáhají. Každému by však radit asi nezvládali. Postup je spíše takový, že když máte problém, zeptáte se zkušených kolegů. Ti vám poradí. Nebo zjistíte, že mají podobný neřešený problém, a pak uspořádáte hromadnější setkání právě s konzultantem ve své škole nebo lokalitě. Týmy konzultantů v lokalitách promýšlejí a připravují, jak se budou učitelé setkávat, využívají z práce s kolegy, jakou problematiku bude třeba řešit.

Možností je celá řada. Mohou například pracovat v malých učicích se skupinkách, ve kterých se budou scházet a pracovat na svém profesním růstu. Někdy škola v jeden den otevře pro kolegy odjinud řadu svých hodin a společně je reflektují. Nebo dva tři učitelé i napříč školami dělají takzvané *lesson studies*, což jsou společně plánované a také společně reflektované hodiny. Hodinu společně naplánují a u jednoho během vyučování provedou. Tak vidí, co a jak se dá zlepšit. Pak odučí vylepšenou hodinu podruhé a potřetí a zase si ji hodnotí. Z toho mají úžasné poznatky a dojde jim spousta věcí. Když takto své hodiny vyladí, pomáhají dětem víc se zapojit a učit se.

Mluvil jste o tom, že konzultanty mohou být i učitelé v důchodu. Nejsou právě oni často těmi, kteří mají hluboko zažitě klasické přístupy a k těm alternativním se nechtějí přidávat?

Slovo „alternativní“ je dnes už passé. Říkávalo se tak směrům, které u nás byly nové a ojedinělé. Ale dnes už je takových mnoho a také klasické pojetí školy a výuky se hodně proměňuje. Moderní pedagogika a psychologie dnes velmi přesvědčivě ukazují, jak bychom měli chápat učení dětí. Většina učitelů a škol dnes vidí, že staré přístupy už na mnoho dětí neplatí. Spousta dětí opouští základní školu a například nerozumí tomu, co čtou. Nebo jsou školou otrávení a nechtějí se v životě dál vzdělávat. My proto nechceme být nazýváni alternativou – možná že právě moderní přístupy k vzdělávání jsou těmi základními. Ale zpátky k tomu, co jste říkala.

Jenomže v tradiční škole žák velmi rychle to své zapojení ztratí, protože s ním výuka vůbec nepočítá. Ve snaze o to, aby třída postupovala množstvím „učiva“ celá najednou a stejně, panuje ve školách často nevědomky režim, kterým to přirozené zapojení dětí utloukáme. Je však na škole a na učiteli zachránit dětskou zvědavost a zapojenost do učení, posilovat jejich zájem a chuť učit se dál a dál.

Až se ve školském systému – a nejen v našem – tohle pochopí a zajistí, uvidíme mnohem víc takové výuky jako u Jaromíra Kozáka. Ale abychom se tomu naučili, musíme umět i my sami být ve svém profesním rozvoji osobně a naplno zapojení. A o to v programu Pomáháme školám k úspěchu také jde.

Jak tento systém vnímají rodiče?

Reakce rodičů jsou různé. Myslím si, že v posledních letech rodičovská představa, že vzdělanost znamená nalít do hlavy vědomosti a znalosti, opravdu vyprchává a že už tohle vyznávají spíše jen lidé méně vzdělaní. Dříve bylo znalostí méně, a tak mohlo platit, že učený je ten, kdo znalosti má. Nicméně už Komenský říkal, že učenost není moudrost. Tím myslím, že není třeba znát všechny věci, ale vědět, jak k sobě patří, a umět dělat závěry, a být člověkem. Možná už jsme pokročili tak, že bychom Komenskému mohli věřit.

Přesto na rodiče, kteří upřednostňují klasickou výuku, školy narážejí. A v některých případech mohou reakce rodičů učitele otrávit a vést až k jeho vyhoření. Osamělý učitel je snadněji otráven a zničen. Pozorujeme ale, že sebeobranou proti takovému zoufalství je právě ona vzájemnost, soudržnost týmu, to setkávání, sdílení zkušeností, nápadů i problémů.

V tomto čísle časopisu je i reportáž z hodiny přírodopisu v ZŠ Ostašov u pana Jaromíra Kozáka. Téma meandřů probírali tři vyučovací hodiny. Diskutovali, probírali texty vytvořené umělou inteligencí, na konci si zahráli na zastupitele, kteří hlasovali, zda nechají přeměnit koryto místního potoka. Někteří v tom vidí spíš zábavu a říkají, že ve škole by se děti měly učit, a ne bavit...

Ony se ale nebaví, nýbrž mají zajímavou výuku – a to je velký rozdíl. To znamená, že hodina dítě zaujme, že ho to tak láká, že v tom chce být. Dnes se ví, že k učení je nezbytné, aby se žák mohl cítit zapojený, aby byl ve svém učení angažovaný. Nejde tedy o to, aby děti byly pořád pobavené. Přirozeností dětí je zvědavost, vši silou vstupovat do dozvídání a učení.

ONDŘEJ HAUSENBLAS vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor čeština a angličtina. Pracoval v Československém rozhlasu jako lektor interního vzdělávání a jako redaktor starší české literatury v nakladatelství Československý spisovatel. V roce 1987 nastoupil jako asistent na katedru českého jazyka FF UK. V roce 1998 se stal jedním z lektorů programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. V roce 1999 přešel na katedru pedagogiky na PedF UK a v roce 2002 na katedru české literatury PedF UK.

Jak se v dospělosti vrátit ke čtení knih

Rodiče i učitelé chtě nechtě slouží jako čtenářský vzor pro děti. Pokud děti zažívají, že dospělí kolem nich čtou, mají cestu k vlastnímu čtenářství o poznání snazší. To by mohl být dobrý důvod vrátit se k vlastnímu čtení, na které část lidí vzpomíná už jen jako na dobu studia či na dobu svého dětství. Co může návrat usnadnit?

TEXT HANA KOŠTÁLOVÁ

1 Vytvořte si denně hájené okénko pro čtení.

Zvažte, kde ve svém denním rozvrhu vyšetřit souvislých třicet minut na čtení. Pokud to nejde hned, začněte s kratší dobou. Zkoušejte to postupně, ale denně. Někteří si zprvu nastavují kuchyňskou minutku. Uvidíte, že po čase vám bude půlhodinka málo.

Je možné, že klidný čas nadejde až večer, kdy jste už unaveni. Proč nejít do postele o hodinku dřív? Možná obětujete stou variaci na seriál, nepročtete všechny sociální sítě a možná nebude vyžehlené prádlo.

Možná zjistíte, že když už čtete, děláte při tom další věci. Třeba pokukujete po mobilu. Jedním uchem posloucháte, co si říkají lidé okolo vás. Hraje vám hudba, máte puštěné rádio či televizi. Svačíte. Sedíte na toaletě.

Zkuste to postupně změnit a na třicet minut se úplně odstříhnout od všeho ostatního. Jen čtete.

Podle účelu čtení volte způsob čtení a další činnosti, které budou vaše čtení provázet. Když budete číst jen tak pro radost a odpočinek, budete pravděpodobně jen číst. Když bude váš text náročnější, budete možná dělat malé pauzičky, abyste si ujasnili, co autor říká a co si o tom vlastně myslíte vy. Když se odhodláte ke čtení textu myšlenkově náročného, budete si třeba podtrhávat nebo i dělat výpisky, abyste se úplně neztratili.

Než se pustíte do čtení, odpovězte si na otázku:
Proč budu tohle číst?

- Budete číst, abyste se odpoutali od své každodennosti a odebrali se na chvíli do jiného světa?
- Očekáváte, že vás autorovy úvahy myšlenkově obohatí?
- Chcete se dozvědět, co je nového v oboru, který vás zajímá?
- Potřebujete daný text pro svou práci?
- Chcete prostě jen relaxovat?

2 Ujasněte si, proč chcete číst zrovna to, na co se chystáte.

3 Čtete takové texty a knihy, které vás opravdu vtahují.

Nenuťte se do knih, o kterých si jen myslíte, že byste je měli přečíst. Neklad'te na sebe nároky, které cestu ke čtení zbytečně zkomplikují. Potřebujete pro čtenářské povzbuzení knihu brzy dočíst? Vybírejte si útlé tituly. Chcete hlavně relaxovat? Sáhňte po pohodovém titulu. Milujete-li napětí, neodříkejte si detektivky. Chcete zjistit, jak budete dnes číst knihu, kterou jste hltali v mládí? Chcete vyzkoušet něco, co na první pohled vypadá, že bude nad vaše síly? V různých životních situacích budete mít chuť sahat po odlišných textech. Řiďte se jí.

5 Najděte si někoho, s kým si můžete popovídat o tom, co čtete.

Čtení je samo o sobě intimní, tichá, izolující činnost. Tím víc vyvolává potřebu se podělit o zážitky a poznání, se kterými se vracíme ze světa knihy do běžného provozu. Pokud dokonce můžeme sdílet zážitky ze stejné knihy, umožňuje nám to vytěžit z ní ještě mnohem víc.

4 Čtete dobré knihy opakovaně.

Autor na knize pracoval mnohdy několik let. Přemýšlel, sbíral materiál, psal a přepisoval, porovnával, dohledával, konzultoval. Na jedno přečtení těžko vyčerpáme vše, co do knihy vložil. Navíc se měníme i my čtenáři. Při novém čtení jsme nezbytně někým jiným. Opakované čtení dobré knihy nám může dát víc než kupa knih, které jsme prolétli.

„Rybi v koritu...“ Proč a jak číst a psát v hodině přírodopisu?

Co je to meandr? Wikipedie praví, že je to „zákrut řeky způsobený boční erozí – vymíláním břehů na jedné straně a usazováním na straně druhé.“ Člověk by řekl, že sdělit devátákům tuto informaci zabere asi... jednu minutu? V ZŠ Ostašov na okraji Liberce to zabralo tři vyučovací hodiny. Mezitím stačili žáci i v roli zastupitelů obce hlasovat, zda chtějí do okolí svých domovů meandry vrátit, a sami nakonec rozhodli, že...

TEXT LUCIE RYBOVÁ FOTO MARTIN MÁŠLO

Je čtvrtek a na ZŠ Ostašov začíná devátákům hodina přírodopisu. Před šestadvacet žáků přicházejí hned dva učitelé. Kromě Jaromíra Kozáka je tu jako posila i Pavla Beňová. Tuto hodinu budou učit jako párovou. Na tabuli promítají dva obrázky. Na jednom je meandrující potok, vlnící se ohromnými oblouky krajinou, a na druhém je rovné betonové koryto. Nad fotografiemi pak stojí nápis: „Která ze situací je v přírodě přirozená? Co tě k danému rozhodnutí vede?“ Žáci dostávají chvíli na to, aby si obrázky prohlédli a zamysleli se nad nimi.

Hlásí se Terka z poslední lavice. „Podle mě jednička, protože jsou to zatáčky vytvořené přírodou, meandry,“ říká. A trochu předčasně tak nahrává dvojici učitelů, kteří mají vysvětlení pojmů ve svých přípravách až jako další bod. Ještě chvíli si žáci s učiteli povídají o tom, co oba typy koryta charakterizuje. Mluví o tom, co je to pobřežní niva, biodiverzita. O tom, jak se chová voda v tom či onom korytu a k čemu je to dobré.

A teď přichází čas přestat mluvit i poslouchat a začít psát. Děti se dělí do dvojic, ve kterých musí jeden napsat výhody a nevýhody meandrů a druhý pak výhody a nevýhody betonových koryt. Jen takhle jednoduše a zkratkovitě. Víme, kam voda teče / dají se ovládat / ušetří se místo, objevuje se v plusech betonového koryta. U meandrů pak zase: přirozená příroda / zvířata mohou přijít blíž / nikoho to nevtáhne. V sešitech přibývají argumenty pro i proti a Pavla Beňová je vypisuje na tabuli.

Zhodnotit text – kdykoliv a kdekoliv

Zatím je to jen taková rozcvička. Devátáci jsou celkem zdatní v tom, jak přemýšlejí o řekách, ale do svých plusů a minusů píší slova jako rovné korito, je to živý tok nebo rybi. „Stává se to hodně. Když si toho všimneme, tak jim to vyznačíme,

ale dál to neřešíme. Je ale zajímavé, že někteří z těch, kteří takovou hrubku udělají teď, by ji v češtině nikdy nenapsali. Tam jdou s tím, že se soustředí na pravopis, a sem jdou zase s tím, že se soustředí zejména na obor,“ říká Jaromír Kozák. A stejné je to při práci s texty: „Když pracuji v češtině se záměrem autora, dokážou se oprostít od oboru nebo i například odhalit manipulaci. Pokud ale čtou stejné texty a jsou svázáni oborem, úplně jim uniká, že by autor daného textu mohl mít své vlastní záměry. Podle mě je však důležité, aby dokázali zhodnotit text kdykoliv a kdekoliv. Nejen když mají v rozvrhu psanou hodinu češtiny.“

„Podle mě je důležité, aby žáci dokázali zhodnotit text kdykoliv a kdekoliv. Nejen když mají v rozvrhu hodinu češtiny.“

To už se žáci přeskupují do trojic a každý dostává jeden list A4 potištěný textem: prvním je text s názvem *Z přímek zpátky k meandrům*. Vydalo ho Právo a autor v něm popisuje, jak se v různých částech republiky přetvářejí betonová koryta zpět na meandry. Titulek druhého zní *Narovnané potoky a zmizelé potoční nivy* – a zveřejnil ho Český rozhlas Plzeň. Článek rozebírá pozitiva meandrů, zatímco ten první text si pozitiv rovných koryt nevšímal. Tyto dva texty připravil Jaromír Kozák jednoduše: zadal do vyhledávače slovo „meandr“ a vytiskl první dva články z médií. Třetí text pak byl na přípravu trochu náročnější. „Nechal jsem ho vytvořit umělou inteligencí, chatGPT. A upřímně řečeno, bylo to docela těžké. Nechtělo se mu vytvořit něco tak jednostran-

a udržitelnějších metod narovnávání... má přínos pro nás všechny.“ Což jsou mimochodem přesné úryvky z textu, ovšem jen ty, které si Matěj, jeden z devátáků, podtrhl. Jen pro pořádek, Matěj nakonec hlasoval pro navrácení meandrů.

Každý z devátáků se prokousává svým textem a podobně jako Matěj zaškrťává nejzásadnější sdělení. Některé si pak dopisuje do svých plusů a minusů a pak své poznatky porovnává s parťáky ve trojici. A najednou už nejsou v kůži žáků základní školy, ale pod vedením učitelů se dostávají do role zastupitelů, kteří by měli své argumenty dokázat shrnout a prezentovat ostatním. Pisatelská část hodiny začíná.

Jsem pro... proti... nevím

Žáci berou do ruky tužku a přemýšlejí, co napsat. Přečetli toho dost, slyšeli od svých spolužáků během diskusí řadu argumentů. Teď se musejí rozhodnout a svým krátkým textem ideálně ještě i přesvědčit další zastupitele a přetáhnout je na svou stranu.

„Myslím, že je to lepší pro obec...“ začíná jedna z žaček psát svou obhajobu betonového koryta. Hned ale ono slovo „myslím“ dvakrát přeškrtně a nahradí jej slovem „věřím“. „Věřím, že je to lepší pro obec. Nikdo tady nechce mrtvé živočichy z odpadků ani povodně. Chceme, aby se do naší vesnice stěhovali další lidé, a tak se vyplatí udělat víc místa pro domy. Chceme podporovat naše zemědělství a nemít

ného. Neustále mi tam dával odstavce o biodiverzitě a já se s ním donekonečna handrkoval o to, aby byl výsledný text opravdu vyloženě jednostranně zaměřený ve prospěch rovných toků,“ říká Jaromír Kozák.

A povedlo se. Jeho titulek zní *Proč je narovnávání vodních toků prospěšné a důležité*. A přesně o tom také je. Píše se v něm, že „narovnávání toků může mít mnoho výhod a přínosů... umožňují lepší zavlažování polí... má vliv na potravinové zásoby a ekonomiku oblasti... podporuje rekreační aktivity jako rybaření a plavání... zajišťuje udržitelnější budoucnost... podařilo se dosáhnout efektivnějších

řeku tam, kde nechceme. Chci dojet autem nebo traktorem přímo na pole a nepotřebuju, aby mi v tom překážela řeka. Vidím prostě víc výhod na ne-meandru.“

Její spolužák je naopak přívrženec meandrů: „Jako zastupitel obce a milovník přírody i zvířat hlasuji pro zachování meandrů. V mém rozhodování hrajou roli bobři. Tito tvorové mohou vytvářet hráze proti menším povodním. Pojďme společně proti ošklivým betonovým korytům a přivítáme přírodu. V budoucnu uskutečníme edukativní program o bobrech a jejich pilnosti. Bobrům zdar.“ A další dívka to vidí zase úplně jinak: „Jako zastupitel bych se rozmyslela

jestli hlasovat pro x proti proč by tomu tak bylo vysvětlím prave teď. Důležitých faktorů by bylo více. Hodně důležité by bylo kde o jakou oblast by se jednalo. Hned by byli + a – vidět. Myslím, že to má více plusy, hlavně u průmyslu, povodním...“ V tomto případě dívka při hodině větu nedokončila a u svého textu si velkým písmem poznamenala „MUSÍM DOKONČIT“.

Některé texty jsou dokonalé, jiné potřebují přečíst a dopravit. Každopádně názory jsou relevantní všechny. Teď to začíná být napjaté. Vráti se potom z betonového koryta zpět do přirozeného? Značná část deváťáků zatím stále neví. Pročetli texty, viděli tři různá zpracování, vstřebali

Zkrátka jsme zkoušeli rozklíčovat, kde jsou místa, u kterých bychom se jako čtenáři měli pozastavit a uvědomit si, že nás autor někam směřuje,” říká Jaromír Kozák s tím, že ho překvapilo, kolik deváťáků tak zjevnou manipulaci neprohlédlo.

Stále tak zůstává řada otázek nezodpovězených a je čas na trochu klasické výuky. Jak je například možné, že riziko povodní zmiňují všechny texty, ale jeden je vidí u betonových koryt a druhý u meandrů? Jak to tedy je, ptají se žáci. Jaromír Kozák z časových důvodů vysvětluje přímo, že v případě vydatných dešťů voda z přírody prudce odtéká korytem a ve městech může způsobit bleskové povodně. Z meandrů se naproti tomu může přebytečná voda přelít do

„Zkoušeli jsme rozklíčovat, kde jsou místa, u kterých bychom se jako čtenáři měli pozastavit a uvědomit si, že s námi autor hraje nějakou hru.“

řadu informací, ovšem různě podaných. Proč jsou vlastně podané různé? Žáci hledají odpovědi na to, jak velkou část věnoval autor také druhému názorovému táboru. Jestli má svá tvrzení nějak podložená. Jestli říká dané argumenty sám za sebe, nebo cituje odborníky. Sledují, jaké používá výrazy.

Byl to nakonec právě text vytvořený umělou inteligencí, který byl tak zdařile manipulativní, že si zasloužil i třetí hodinu přírodopisu. „Původně to nebylo v plánu. Ale když jsme se bavili o textech, řekl Matěj jednu větu, která mi utkvěla a kterou jsem zahájil právě onu třetí hodinu,” říká učitel. Věta zněla: „Ten text je čistě manipulativní, vidím to téměř v každé větě.“ A tak hledali v textu právě ony jasné manipulativní pasáže. „Dávali jsme se třeba i na to, jaká slova a slovní spojení by nám měla napovídat, že s námi autor hraje nějakou hru. Všimli jsme si i toho, že autor psal pro nás, pro naše děti a snažil se nás přetáhnout na svou stranu.

krajiny, zaplavit okolní louky a neohrozit města. Meandry také vodu zadržují v krajině a neodvádějí ji rychle pryč jako koryta, což je během častých období sucha velká výhoda. Povídají si o přírodních zákonitostech, o tom, jak člověk ovlivňuje krajinu a jaké to má následky.

Selhání?

A je hotovo. Deváťáci se dozvěděli, co jsou to meandry, jak fungují, jak ovlivňují krajinu, proč se v některých případech nahrazují betonovými koryty a co to dělá s přírodou. Vyzkoušeli si z různých typů textů vybrat relevantní informace a z nich si udělat vlastní názor. Takže je čas rozhodnout.

„Mimoходом, toto hlasování nebylo ještě včera na pořadu dne. Výhodou práce v páru je právě to společné vymýšlení. Jeden něco nadhodí, druhý to doplní a postupně tak vzniká příprava. Ještě včera jsme nad ní s kolegyní

Pavlou Beňovou seděli a jí se úplně nezdála naše původní reflektivní část, tak jsme ji nahradili tímto fiktivním hlasováním zastupitelstva,” říká Jaromír Kozák.

Stejně tak zmizely z přípravy některé otázky, které byly příliš návodné nebo z nichž bylo jasné, jaký názor má učitel. „Pořád se učím nedávat najevo, co si myslím. Nikam děti nesměrovat a nechat je přemýšlet. I když jsme na základní škole, měly by se být schopny samy rozhodnout.“ Tím v tomto případě myslí umožnit žákům, aby si utřídili argumenty a logicky uznali, že meandry jsou místem k životu, zatímco betonová koryta jen vodu rychle odvádějí pryč. A aby zpoza vesnice beton odstranili.

„Na děti hrneme tolik informací, že nemají šanci si je zapamatovat. Pokud je ale naučíme pracovat s textem, tak se posouvají dál.“

To se však nestalo. Během hlasování se zvedlo zhruba stejně rukou pro návrat k meandrům jako pro zachování betonových koryt. Takže... vlastně... selhání?

„Ono to vlastně dopadlo dobře. Co se týče oboru, tak bylo vidět, že o tom přemýšlejí. Uvědomují si pro a proti a znají danou problematiku. Z hlediska rozhodování pak zaznívalo, že nic není černobílé, že je třeba pracovat s více zdroji a že se nedá rozhodnout na základě tří takových článků. A pokud by opravdu byli v pozici, že by měli něco takového rozhodnout, potřebovali by mnohem více informací. Takže za mě to selhání určitě nebylo,” hodnotí Jaromír Kozák s tím, že děti mnohdy věděly, co je dobré pro přírodu, ale samy přiznávaly, že jim jde o vlastní sobecké hledisko. Že se bojí, aby nebylo v obci víc komárů, nebo chtějí – jak už zaznělo u jedné z dívek –, aby bylo více míst pro domy.

Ještě není konec

Deváťáci už mohou jít na oběd a před Jaromírem Kozákem stojí stále ona otázka z úvodu textu: Copak se to nedalo říct jednou větou? Místo tří hodin přírodopisu? „Určitě dalo. Nebo dvěma. A upřímně řečeno, zpočátku to byl pro mě jako přírodopisáře velký boj. Mám rád všechna témata tohoto předmětu, a pokud chci zařazovat práci s textem, musím vybírat, na co klást důraz. Určitě nejsem ten, kdo by vynechával důležité pojmy nebo fakta. Ale přijde mi, že na děti často hrneme tolik informací, že nemají šanci si je zapamatovat. Pokud je ale naučíme pracovat s textem a vyhodnotit si, jak na ně působil a na co si jako čtenáři musí dát příště pozor, pokud jim dáme

prostor formulovat a sdílet své myšlenky, tak se posouvají dál,” říká s tím, že rozhodně nemá pocit, že by obor zahálel. „Když si o něčem čtou, zapíší si to, diskutují o tom, tak je velká šance, že si to zapamatují,” dodává.

Mimoходом Jaromír Kozák by příště rád lekci využil už i u osmáků. „Je to vlastně ideální kostra, u které můžeme ověřit, jak na tom děti jsou, a pak na to navazovat. Můžeme pak podle toho plánovat další práci se záměrem autora. Snad nám to ulehčí vysledovat, na jaké úrovni žák je, a pomůže nám ho posouvat. To je pro mě stále velká výzva,” říká učitel.

Vypustí tyto deváťáky Jaromír Kozák do světa s čistým svědomím? „Myslím, že příležitost tu na škole dostali dost. Byli vystaveni situacím a aktivitám, aby byli na řadu situací připravenější. Snažili jsme se u nich rozvíjet kritické myšlení a podporovat čtenářskou gramotnost. Uvidíme, co budou vyprávět, až se na nás přijdou podívat,” dodává Kozák.

Vztahy musí být vyladěné

Ředitelka ZŠ a MŠ Hovorčovice Jana Hirková je přesvědčená, že nejdůležitější pro dobré učení je pozitivní klima, pohoda a klid ve škole.

TEXT BÁRA PROCHÁZKOVÁ FOTO KAREL CUDLÍN

Jak jste přišli na to, že je nutné se ve škole zabývat i mezilidskými vztahy?

V roce 2015 naše základní škola vznikla nově, a tím pádem se třídy začaly skládat z dětí, které byly do té doby v různých prostředích a byly zvyklé na něco jiného – v rodině i ve škole. A také jsme chtěli dělat školu jinak – tak, aby se v ní děti dobře cítily a učení jim dávalo smysl.

Na začátku jsme zjistili, že některé z dětí narušují klima třídy natolik, že se v ní nedalo efektivně vyučovat. Na univerzitě jsem spolupracovala na psychologických projektech, kde jsme modifikovali autogenní trénink pro vrcholové sportovce, a také jsem cvičila jógu. Věděla jsem tedy, že pohoda a klid je to nejdůležitější pro jakoukoli práci.

Jaké kroky jste konkrétně podnikli?

Ve všech ročních jsme zavedli jednou týdně třídnické hodiny. Společně jsme si začali vytvářet pravidla, aby nám spolu bylo dobře, a posilovali jsme navzájemnou zpětnou vazbu. Děti se také učily pravidlu STOP. Do výuky také zavádíme malé relaxační chvilky na zklidnění – například práci s dechem nebo zavření očí a vnímání klidu.

A jak pracujete s učiteli?

Pokud nebudou vyladěni zaměstnanci, nebudou dobře fungovat ani vztahy, ani výuka. Proto pro učitele pravidelně pořádáme sebezovvíjející aktivity typu gongová relaxace, cvičení autogenního tréninku, úvod do Wim Hofovy metody, otužování nebo strategie proti vyhoření. Dvakrát týdně zaměstnancům nabízíme cvičení jógy. A s každým ze zaměstnanců jsme se potkali nad sebezovvojovým dokumentem *Můj rozvojový čtyřlístek*, kde jsme mluvili o úkolech, na které se chce každý do budoucna zaměřit, ale třeba i o tom, co potřebuje daný pedagog od školy. Z těchto rozhovorů vyplynulo, že oblast sebepečení je u učitelů často velmi slabá. Proto bych ráda dále pracovala na tom, aby u každého člena týmu fungovala rovnováha mezi dáváním a bráním a abychom u všech ve škole podpořili duševní rovnováhu.

Jak vypadá taková třídnická hodina třeba v první třídě?

Za začátku školního roku si všechny třídy nastavují pravidla – ta formulují sami žáci spolu s paní učitelkou. Učitelka pak děti vede a ptá se jich například: „Když nás někdo vyrušuje, co uděláme?“ A je na dětech samotných, aby vymyslely, co by se v takové situaci mělo dělat. A paleta je široká – vyrušujícího například učitelka upozorní nebo mu zadá vypracovat nějaký úkol. To už je na dětech, jaká opatření vymyslí. Míváme ve třídě maximálně deset pravidel a ta se v průběhu roku mohou podle potřeby měnit.

Dříve se formulovala pravidla jako zákazová: „nesmíš mluvit při hodině“. Pak jsme se posunuli a sestavovali pravidla příkazová typu „mluví jen jeden“. Letos se pravidla poprvé snažíme formulovat jako opatření, tedy „co uděláme, když...“. Tato opatření budou vycházet z konkrétních potřeb žáků, kteří si je sami definují.

Jinak v šesté třídě s dětmi jezdíme na adaptační kurz, protože do těchto tříd přicházejí noví žáci. Někdy tyto adaptační kurzy vedou i externí

lektoři, kteří se zabývají klimatem třídy, a učitel pouze pozoruje. Velmi pomáhá, když se takové programy konají venku, v jiném prostředí mimo třídu.

Toto všechno je vlastně takový software, ale máte i nějaký hardware, kterými wellbeing ve škole podporujete?

Na chodbách jsou relaxační vaky, kancelář psycholožky je relaxačně vybavená zklidňující tapetou, kobercem a pískovnicí. Důležitý je dostatečný prostor, protože si každý může najít své místo a volit aktivitu, na kterou má právě chuť. Někdy také hraje na chodbách někdo z učitelů na trubku nebo na housle, občas pedagogové v tělocvičně pořádají i přestávkové diskotéky. Na základě přání ze strany žáků jsme též zrušili běžné zvonění a na každou hodinu zvonicemi hudebními melodiemi, kdy na závěr hodin zvoní uklidňující relaxační zvonkohra Shanti.

Ve škole používáme mobilní telefony jen pro výuku a spíše podporujeme přirozenou komunikaci mezi dětmi a podporujeme je v jiných aktivitách, jako je fotbal, pohybové aktivity venku a v tělocvičně.

Ve škole máme také fyzickou i elektronickou schránku důvěry, kam žáci mohou psát své podněty.

Jaké další kroky plánujete k většímu vyladění školy?

Chceme rozšiřovat naše školní poradenské pracoviště, kde letos nově přibyla funkce mediátora. Je to člověk, který pomáhá řešit spory mezi dvěma stranami. Cílem je, aby byl mezi znepřátelenými stranami obnoven vztah a od mediátora účastníci odcházeli s tím, že spolu zase mohou zdravě komunikovat. V naší sborovně vznikají tento školní rok nová pravidla komunikace, abychom v ní zajistili jak klid pro práci, tak prostor pro vzájemné sdílení pedagogů.

Do budoucna bychom rádi v rámci výuky zavedli jednu hodinu denně pohybu venku, kdy by si každý žák mohl vybrat, co bude dělat – hrát fotbal, badminton nebo běhat – ale podmínkou by bylo, že se pohybuje. Tímto nápadem jsem se inspirovala ve Finsku a bylo až neuvěřitelné, jaký má pohyb na děti efekt; děti byly klidnější a soustředěnější. Ideální by také bylo, kdybychom na druhém stupni začínaly s výukou až v devět hodin. Jeden den v týdnu také připravujeme s kolegy společnou snídani a rádi bychom ji rozšířili i na žáky, abychom si to užívali společně.

Papír versus monitor

Pokud čtete, máte jiný mozek, než byste měli, kdybyste nečetli. Jste někým jiným.

TEXT HANA KOŠŤALOVÁ

„Nebyli jsme zrozeni k tomu, abychom četli,“ píše neurovědkyně Maryanne Wolfová v knize *Proust and the Squid* (Proust a oliheň). Čtení je něco, s čím příroda nepočítala. Pro čtení nemáme v mozku připravené „centrum čtení“ nebo „dráhu čtení“, jako je máme pro jiné dovednosti, třeba pro řeč, orientaci v prostoru, rozpoznávání obličejů a tvarů. Každý čtoucí mozek si spoje pro čtení musí postupně vybudovat a přebudovat z toho, co bylo původně určeno k něčemu jinému.

To, jaké dráhy pro čtení se vystaví právě v našem mozku, záleží na tom, co čteme (obsah i typ písma), jak čteme (tištěný text, digitální displej) a jak jsme se učili číst. Každý čtoucí mozek je proto trochu jiný. Navíc se individuální spoje pro čtení v mozku přestavují a přistavují po celý život s tím, jaké nové nároky na ně při čtení klademe.

Pokud máme štěstí a zažíváme dost často na vlastní kůži „hluboké čtení“, víme, jaké to je, když potlačíme ruchy a rozptylování, otevřeme svou mysl a skutečně trávíme čas s textem, který čteme. Z neurovědních výzkumů se dozvídáme, že se při tom formují pomalejší, ale pro jednotlivce i společnost zásadní kognitivní procesy, jako jsou kritické myšlení, sebereflexe, představivost nebo empatie.

Z výzkumů ale plyne i poznání, že dlouhodobě a soustředěné čtení, jak ho známe, je v ohrožení. Paradoxně proto, že textů, které lákají k četbě, je obrovské a stále

narůstající množství. Náš mozek má tendenci čtení uspišit a textem proskákat. Přecházíme masově na rychlé čtení. Navíc nám dělá dobře, když „máme informace“. A ty jsou po ruce neustále. Podvědomě si vybíráme ty zdroje, které nám kladou méně překážek – jsou jednodušší. Tím vším se ale omezují čtenářské mozkové dráhy. Zhoubné to může být pro čtenáře-začátečníky, kteří neznají ponor do textu, nezažili čtenářský stav mysli. Redukují čtení na rychlé vyhledání informací – a to takřka výlučně skrze obrazovku nějakého digitálního zařízení. Nemají příležitost k budování mozkových drah pro pomalé mentální procesy a s nimi spojený způsob myšlení.

Sáhnout si na text

Četné studie dokládají, že čtení věcného textu na monitoru vede k horšímu porozumění než čtení tištěné verze. Experimentovalo se s tím, které techniky by mohly porozumění při digitálním čtení zlepšit. Zdá se, že výpisky nebo podtrhávání nepomáhají. Proč tomu tak je, není zcela jasné. Mezi pravděpodobné příčiny patří to, že na rolovacím monitoru snáz ztrácíme vazbu mezi konkrétním čteným místem a celým textem; že naši kognitivní kapacitu zatěžují různé rozptylující prvky, které jsou při digitálním čtení takřka neodmyslitelné; že jednoduše to, že si můžeme na text sáhnout, rukou obracet stránky a poznámky psát vlastnoručně do textu, je pro porozumění výhodnější.

K podobným závěrům došel i tým zkoumající čtení pro potěšení. „Hlavní závěr z naší studie je, že praktiky, které používáme při odpočinkovém čtení z monitoru, mají minimální dopad na rozvoj schopnosti porozumění. To je v kontrastu s tím, jak pozitivní vliv má na rozvoj čtení s porozuměním to, když čteme texty tištěné.“

Co z toho plyne pro praxi učitele?

► Nebojme se, že jsme sto let za opicemi, když naši žáci čtou papírové knihy a tištěné texty.

► Pokud žákům nabízíme tištěnou verzi textu staženého z internetu, nezaměňujeme to za čtení na internetu. Médium je podstatnou vlastností textu.

► Hledejme způsoby, jak žáky naučit kvalitně číst i z monitorů – chtěli nechtěli to pro ně bude (a asi už i je) převažující způsob čtení.

► Mějme na paměti význam hlubokého čtení pro rozvoj myšlení a zprostředkujme našim žákům příležitost stát se pomalými a soustředěnými čtenáři.

Místo zatékání do budovy řešíme atmosféru školy

Sedět na dvou židlích se většinou nevyplácí. V případě Štěpánky Černé je to však velká výhoda – ředitelka základní školy a radní pro školství v jedné osobě posouvá a rozvíjí nejen svou školu, ale rovnou celou chebskou lokalitu.

TEXT BÁRA PROCHÁZKOVÁ
FOTO ANNA HLADÍLKOVÁ

Už jako malou školačku ji zaujala její učitelka výtvarky a ruštiny, která byla empatická a s žáky si povídala a vnímala jejich potřeby. „Přesně taková jsem také chtěla být,“ říká Štěpánka Černá. Jenže sama se za katedru dostala až oklikou. „Chtěla jsem být doktorka, tak jsem šla studovat střední zdravotnickou školu, bohužel jsem se ale nedostala na medicínu. Tak jsem šla učit na zdravku,“ vzpomíná na své první kroky ve školství Štěpánka Černá. Postupně si tak doplnila pedagogické vzdělání, později působila jako zástupkyně ředitele a nakonec na jiné škole převzala vedení: „Ředitel školy byl fajn a spoustu věcí mě naučil, ale byl orien-

„Zřizovatelé často nemají jasnou koncepci a vizi, co od školství očekávají. Pokud si rodiče nestěžují, do hloubky je školy nezajímají.“

tovaný na projekty, počítače a techniku. Já jsem spíš typ člověka, který se věnuje mezilidské stránce a tvoří komunitu školy.“ S ředitelem se tehdy nerozešli ve zlém, což potvrzuje ostatně i to, že jsou dnes manželé. „Chtěla jsem prostě něco ovlivnit, dělat věci po svém a jinak.“ A heslo „jinak“ razí už dva roky i ve své druhé roli – jako chebská radní pro školství.

V minulých komunálních volbách kandidovalo hned několik ředitelů chebských škol. Důvodem byla jejich nespokojenost s komunikací s městem. „Vadila nám arogance ze strany radnice, že prý pořád něco chceme. Mně konkrétně nevyhovovalo, že se řešila jen materiální témata typu opravy budov. Porady se točily jen kolem zatékání, ale pedagogické problémy škol nikoho nezajímaly. Díky projektům máme hezky vybavené školy, to ano, ale nikdo neřešil, co se ve školách děje a co potřebujeme,“ shrnuje Štěpánka Černá, proč se nakonec také ona rozhodla jít do politiky. Dnes se na poradách ředitelů s jejich zřizovatelem mluví například o tom, jaké má škola problémy, jaká je tam atmosféra, jak se řeší personální otázky nebo čím zkrátka škola žije. „Ředitele také nově motivujeme, aby se dále vzdělávali a seberozvíjeli. To je pro mne klíčové, protože jen tak se osobně i profesně posouvají,“ shrnuje Štěpánka Černá novinky v tamním školství.

Sama bere inspiraci ze školení a kurzů, absolvovala například program Ředitel naživo. „Dostala jsem se tak k lidem, co to dělají dobře a jinak. Nejdůležitější bylo, že jsem viděla, jak jsou lidé nadšení. My už jsme tady v Chebu trochu stagnovali, ale ze setkávání s jinými lidmi jsem si odnesla vedle znalostí především to jejich nadšení,“ říká a vzpomíná také na své studijní cesty do Velké Británie, Německa nebo Austrálie. „Ve Velké Británii se mi třeba líbilo, jak komplexně se o děti starají. Učitelé tam nejsou tolik zatíženi administrativou a mají větší prostor věnovat se dětem, jejich potřebám a aktivně spolupracovat na přípravách na vyučování. Daleko více se spolupracuje napříč školou a vzniká školní komunita.“

Proto ve své škole začala podporovat aktivity, které propojují jednotlivé třídní kolektivy – výlety, soutěže nebo společné učení. „Výsledky už jsou vidět, děti jsou k sobě tolerantnější a hodně si pomáhají. Patrně je to třeba u ukrajinských dětí nebo u dětí ze sociálně slabého prostředí,“ popisuje Štěpánka Černá změny ve škole.

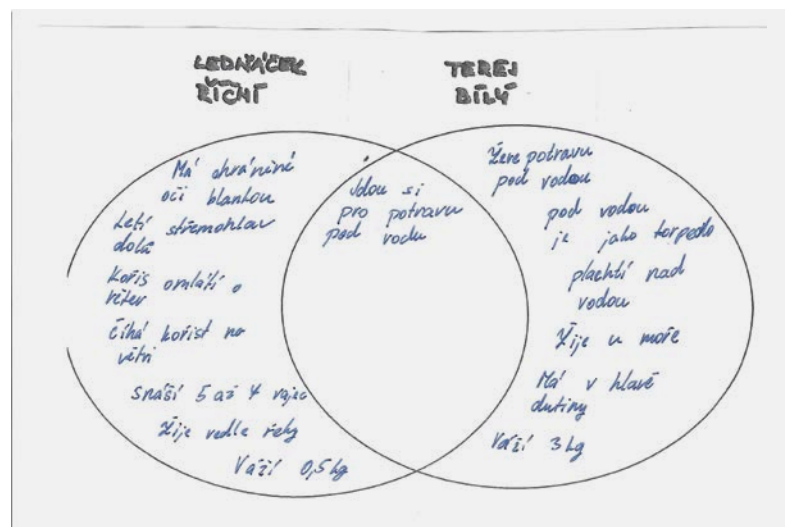
Naslouchat ředitelům

Pevnější komunita vzniká nejen mezi žáky 6. základní školy Cheb, ale i mezi učiteli, kteří nově pracují v minitýmech s cílem sdílet nejen zkušenosti z výuky, ale i naučit se vnímat děti jinak. Díky pozici radní také Štěpánka Černá propojila všech sedm chebských škol, a i ty teď daleko více fungují jako jeden tým. „Bavíme se o tom, jak chceme lokální školství zlepšit. Připravujeme ‚otevřené hodiny‘, kde společně sledujeme proces učení a dopad výuky na žáky. Snažíme se, aby naše školy byly vstřícným a bezpečným místem, kam se žáci i zaměstnanci těší. V Chebu máme i jednu speciální školu, i tam by rádi zavedli třeba kritické myšlení přizpůsobené žákům a jejich potřebám. Zároveň je pro ostatní cenné vidět, jak se pracuje s jinými typy žáků. Prostě teď společně daleko více řešíme obsah a intenzivněji komunikujeme,“ popisuje Štěpánka Černá. Společně hledají možnosti, jak zefektivnit práci. Jako radní se jí například podařilo zajistit

pro školy jednotné právní poradenství, pasportizaci stavu budov škol a školských zařízení a následný harmonogram oprav. „Věřím, že jsme motivačně nastavili i systém odměňování ředitelů,“ říká. Došlo k propojení i mezi základními a středními školami, kdy druhostupňoví žáci v rámci kariérového poradenství navštěvují kroužky na středních školách, ty jsou financovány z městského rozpočtu. Aby se téma vzdělávání dostalo i k široké veřejnosti, zavedlo město nově projekt *Jak se učí v Chebu*, kdy se všechny tamní mateřské i základní školy včetně DDM a ZUŠ představují rodičům na jednom místě.

Všechno to zní docela jednoduše, tak proč to v Chebu takto nefungovalo už dřív? „Zřizovatelé často nebo vůbec nemají jasnou koncepci a vizi, co od školství ve své obci očekávají a kam by se mělo posouvat. Řeší většinou jen administrativu nebo opravy budov, a pokud si rodiče nestěžují, do hloubky je školy nezajímají. Někdy to souvisí i s finančním ohodnocením úředníků, kteří se na pozicích střídají, nebo s tím, že prostě nejsou z oboru,“ shrnuje Štěpánka Černá. „Někdy možná jen stačí, aby více naslouchali ředitelům. Jde přeci především o naše děti a jejich vzdělávání.“

ŠTĚPÁNKA ČERNÁ absolvovala Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogickou fakultu a následně Management škol a školských zařízení – MBA. Je aktivní členkou Českého svazu tanečního spolku, tanečního klubu ATK Standard Cheb a amatérského volejbalového družstva. Od roku 2018 působí jako ředitelka 6. základní školy Cheb. Součástí projektu PŠÚ je škola nově od září 2024. Štěpánka Černá kandidovala v komunálních volbách 2022 za hnutí VOK – Volba pro kraj a stala se chebskou radní pro školství a tělovýchovu.

Strategie lovu vodních ptáků

Jakou strategii obstarávání si potravu má ledňáček? A jak naopak loví terej? V lekci Strategie lovu vodních ptáků mají žáci vyhledávat informace, porovnávat je a nakonec o těchto dvou způsobech lovu napsat souvislý text. A nezapomenout při tom na odborné výrazy, které se během sbírání informací naučili. Pojdme nahlédnout do hodiny přírodopisu v sedmé třídě na ZŠ Vítězslava Nezvala v Mostě.

TEXT ŠTĚPÁNKA DEKASTELLOVÁ FOTO ARCHIV

V úvodu hodiny žáci pracovali s myšlenkovou mapou, se kterou se setkávají v hodinách přírodopisu poměrně často. V této konkrétní lekci jsem nejprve umístila do centra pozornosti ptáky jako velkou skupinu živočichů a vyzvala žáky, aby společně vymýšleli pojmy k jednotlivým kategoriím jako výskyt, stavba těla, potrava, rozmnožování. Postupně se pak pozornost zaměřila jen na kategorii potravu – čím se ptáci živí a jak tuto potravu získávají. Vznikla tak společná myšlenková mapa, v níž bylo zachyceno, co žáky k tématu „potravu ptáků“ napadlo.

Následně jsem modelovala na příkladu hrabavých ptáků přemýšlení o tom, jakou potravou se živí a jak ji získávají. S oporou o toto modelování pak žáci písemně, každý do své myšlenkové mapy, zachycovali přemýšlení o tom, jak získávají potravu ptáci živící se lovem ryb.

Žáci poté pracovali ve dvojici, kde jeden četl text o ledňáčkovi, druhý o terejovi. „Čtete svůj text a vyhledávejte informace, jež hovoří o strategii lovu ptáků. Informace, které vysvětlí, jak loví a jak je k tomu přizpůsobené tělo ptáka.“ Žáci si své postřehy během čtení samostatně doplňovali.

Poté si žáci ve dvojici porovnávali nalezené informace ve svých myšlenkových mapách – co kdo zjistil o ledňáčkovi nebo terejovi. Probíhalo sdílení v celé třídě a já jsem na

základě návrhů žáků doplňovala společnou myšlenkovou mapu o nově zjištěné informace.

Následovala práce s videem. „Sleduj, co se ti ve videu potvrzuje (co souhlasí s informacemi v textu) a co je ve videu navíc nebo nového.“ Při sledování videa si žáci na základě zadání dopisovali nebo upravovali své vlastní myšlenkové mapy.

Napište, co všechno víte

Ve fázi reflexe jsem použila pro porovnávání informací z textů a videí Vennovy diagramy. Žáci pracovali stále ve stejné dvojici a společně si vyjasňovali, co mají ledňáček a terej společného a v čem se liší. Na základě tohoto vyjasňování si zaznamenávali shody i rozdíly do jednotlivých částí Vennova diagramu. Mohli zapisovat kolem diagramu i další informace, které je zaujaly.

Finálním výstupem lekce pak bylo souvislé psaní, které psal každý žák samostatně. „Napište, co všechno nyní víte o strategii lovu ryb ledňáčka a tereje. Uveďte způsob provedení lovu, drobné odchylky v lovu můžete porovnat a pak přidat, co všechno k tomu využívá. Ve svém psaní využijte ve správném kontextu odborné výrazy, které jste v hodině slyšeli nebo je četli.“

Na tabuli byly příklady odborných výrazů k dispozici (např. teritoriální, střemhlavý, aerodynamický, kolonie, duťiny v lebce). Po dopsání měli žáci prostor sdílet své psaní ve dvojici, a kdo chtěl, mohl svůj záznam přečíst nahlas celé třídě.

V závěru lekce byl ještě prostor pro zhodnocení hodiny: „Co mi pomáhalo porozumět strategii ptáků při lovu ryb?“ Žáci měli prostor pro krátké zamýšlení. Poté se mohl ústně vyjádřit každý, kdo chtěl. Žáci byli plní emocí, protože je lov obou zástupců ohromil.

ODKAZY NA PRACOVNÍ VIDEA

Terej

Ledňáček

Měníme Česko k lepšímu kvalitním vzděláváním

Systematická podpora učitelů pro rozvoj výuky na základních školách

Stipendia pro studenty gymnázia Open Gate

Granty pro české studenty zahraničních univerzit

22 LET PODPORY VZDĚLÁVÁNÍ

Renáta a Petr Kellnerovi založili první rodinnou nadaci zaměřenou na vzdělávání v roce 2002. Od té doby věnovali na rozvoj vzdělanosti v České republice již 1,98 mld. Kč.

Vzdělanější lidé jsou nadějí pro celou společnost. Přispívají k vyšší úrovni kritického myšlení a s tím související schopností demokratického rozhodování.

Podporují inovace i technologický pokrok, vytvářejí lepší pracovní příležitosti a přinášejí ekonomický růst. Zlepšují společenské vztahy, do kterých vnášejí toleranci, empatii i osobní odpovědnost.

Nadace působí hlavně v České republice. Vyznáváme totiž zásadu, že aby byla pomoc co nejučinnější, je třeba přiložit ruku k dílu tam, kde to známe nejlépe.

kellnerfoundation.cz

156

zapojených škol

ZŠ ZA NÁDRAŽÍM, ČESKÝ KRUMLOV ZŠ A GYMNÁZIUM VODŇANY ZŠ A MŠ FRYMBURK ZŠ A MŠ HORNÍ PLANÁ ZŠ ČESKÝ KRUMLOV, PLEŠIVEC 249 ZŠ KAPLICE, FANTOVA 446 ZŠ A MŠ CHVALŠINY ZŠ A MŠ LIPNO NAD VLTAVOU ZŠ A MŠ ŘÍMOV ZŠ A MŠ VĚTRNÍ ZŠ A MŠ, EMY DESTINOVÉ 46, ČESKÉ BUDĚJOVICE ZŠ ČESKÝ KRUMLOV, HŘÍŠŤOVSKÁ 43 ZŠ A MŠ ŠINDLOVY DVORY, P.O. ZŠ A MŠ DOBRONÍN ZŠ A MŠ DOLNÍ DUBŇANY, OKRES JIHLAVA ZŠ A MŠ NAČERADEC ZŠ PŘIBYSLAV ZŠ A MŠ ŽDÍREC NAD DOUBRAVOU ZŠ J. A. MASARYKA, DAČICE ZŠ HANY BENEŠOVÉ A MŠ BORY ZŠ HUMPOLEC, HÁLKOVA 591, OKRES HŘÍŠŤOVSKÁ ZŠ PELHŘIMOV, BOŽENY NĚMCOVÉ 1881, P.O. ZŠ SENOŽATY, OKRES PELHŘIMOV ZŠ TELČ, MASARYKOVA 56 ZŠ ŽALC, OKRES PELHŘIMOV ZŠ BOŽENY NĚMCOVÉ DAČICE ZŠ A MŠ HORNÍ MORAVSKÁ ZŠ A MŠ HRANICE, ŠROMOTOVO ZŠ A MŠ NÁMĚŠŤ NA HANÉ, OKRES OLOMOUC ZŠ A MŠ PŘIKAZY ZŠ A MŠ SKRBEŇ, P.O. ZŠ OLOMOUC, GAGARINOVA 19, P.O. ZŠ VELKÁ BUDĚJOVICE ZŠ A MŠ OLOMOUC, SVATOPLUKOVA 11 ZŠ ČESKÁ VES, OKRES JESENÍK ZŠ U KOSTELA MORAVSKÁ TŘEBOVÁ ZŠ ZDENY KAPRÁLOVÉ A MŠ VRBÁTKY ZŠ MÁNESOVA OTROKOVICE, ZŠ OSECKÁ LIPNÍK NAD BEČVOU ZŠ A MŠ KUNRATICE ZŠ A MŠ HOVORČOVICE ZŠ A MŠ, CHOTÝŠANY, OKRES BENEŠOV ZŠ A MŠ, PRAHA - NEBOŠICE ZŠ A MŠ, PRAHA 4, OHRADNÍ 49 ZŠ A MŠ MATEŘSKÁ ŠKOLA, PRAHA 4, ŠTOLSKÉ JAHNENY 4 ZŠ SMLIDŘI, PRAHA 10, BRGÁDNÍKŮ 510/14 ZŠ, ŠEBEROV, PRAHA 4, VLAZCHOV ZŠ DOBNÍ MĚCHOLUPY ZŠ, PRAHA 4, KVEJNOVÉHO VÍTĚZSTVÍ 1554 ZŠ OSTAŠOV, LIBEREC MASARYKOVA ZŠ TANVALD ZŠ JABLONEC NAD NISOU, LIBERECKÁ 26 ZŠ, JIČÍN, ŽELEZNICKÁ 460 ZŠ, LIBEREC, BROUMOVSKÁ 847/7 ZŠ, HRÁDEK NAD NISOU - DONÍN, DONÍNSKÁ 244 ZŠ, LIBEREC, ŠVERMOVA 403/40 ZŠ, ČESKÁ LÍPA, PARTYŽÁNSKÁ 1053 ZŠ PĚNČÍN 22 - PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE ZŠ ROVENSKO POD TROSKAMI ZŠ TURNOV, SKÁLOVA 600 ZŠ A MŠ OKNA ZŠ A. BRATRŠOVSKÉHO, JABLONEC N. N. 8. ZŠ MOST, VÍTĚZSLAVA NEZVALA ZŠ A MŠ TEPLICE, KOPERNÍKOVA 2592 ZŠ CHOMUTOV, HRADECKÁ 5265 ZŠ LENEŠICE, OKRES LOUNY ZŠ, MOST, ZDEŇKA ŠTĚPÁNKA 2912 ZŠ A MŠ PETR POKAL, OKRES LOUNY ZŠ A MŠ PLOSKOVICE, OKRES LITOMĚŘICE ZŠ TEREZÍN, OKRES LITOMĚŘICE ZŠ ŠTĚPÁNKA ŠKOLA 59 ZŠ MOST, VÁCLAVA TALICHA ZŠ A MŠ LITVÍN - HAMR, MLÁDEŽNICKÁ 220, OKRES MOST ZŠ A MŠ LITVÍN - JANOV, PŘÁTELSTVÍ 160, OKRES MOST ZŠ USTÍ NAD LABEM, MASARYKOVA 339 ZŠ STAŇKOV 22. ZŠ PLZEŇ, NA DLOUHÝCH 49 28. ZŠ PLZEŇ, RODINNÁ 39 MASARYKOVA ZŠ LOUNY, OKRES DOMAŽLICE ZŠ A MŠ HOLOUBKOV, OKRES ROKYCANY TYRŠOVA ZŠ A MŠ PLZEŇ, UL. DOBY 7 ZŠ JIŽNÍ PŘEDMĚSTÍ ROKYCANY ZŠ ŠTENOVICE, OKRES PLZEŇ-JIH ZŠ DOBŘÍV, OKRES ROKYCANY CÍRKEVNÍ ZŠ A MŠ PLZEŇ (ZIS PLZEŇ) ZŠ FRANTIŠKOV, PŘÁTELSTVÍ 17, OKRES BRUNTÁL ZŠ A MŠ KLOKOVICE ZŠ BRUNTÁL, OKRUŽNÍ 38 ZŠ POKOV, JABLONCEKOVSKÁ MĚSTÍ 17, OKRES BRUNTÁL ZŠ PŘÍBOR, JIČÍNSKÁ 480, OKRES NOVÝ JIČÍN ZŠ A MŠ KUNÍN, OKRES NOVÝ JIČÍN, P. O. ZŠ A MŠ VŘESIN, OKRES OSTRAVA-MĚSTO ZŠ A MŠ BÍLOVEC, KOMENSKÉHO 701/3 ZŠ NOVÝ SVĚT, OPAVA ZŠ NPOR. LOMÁ PŘÍBOR ŠKOLNÍ 1510 OKRES NOVÝ JIČÍN ZŠ, ANDĚLSKÁ HORA, OKRES BRUNTÁL ZŠ OPAVA EDVARDA BENEŠE ZŠ A MŠ PÍŠ ZŠ A MŠ, NOVÝ JIČÍN, JUBILEJNÍ 3 ZŠ J. ŠOUPALA, OSTRAVA ZÁKLADNÍ A MŠ ZÁTOR, ZŠ OPAVA, MAŘÁDKOVA ZŠ KRNOV, ŽIŽKOVA 3, OKRES BRUNTÁL ZŠ A MŠ TŘINEC, KOPERNÍKOVA ZŠ A MŠ, BAŠKA ZŠ FRYČOVICE, OKRES FRÝDEK-MÍSTEK ZŠ H. SIENKIEWICZE S POLSKÝM JAZYKEM VYUČOVACÍM JABLUNKOV ZŠ VENDRYNĚ 236, OKRES FRÝDEK-MÍSTEK ZŠ A MŠ BOHUMÍN TR. DR. E. BENEŠE 456 OKRES KARVINÁ ZŠ A MŠ ČESKÝ TĚŠÍN HRABINA PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE ZŠ A MŠ JANOVICE, OKRES FRÝDEK-MÍSTEK ZŠ S POLSKÝM JAZYKEM VYUČOVACÍM A MŠ S POLSKÝM JAZYKEM VYUČOVACÍM ČESKÝ TĚŠÍN HAVLÍČKOVA 13 OKRES KARVINÁ ZŠ A MŠ S POLSKÝM JAZYKEM VYUČOVACÍM – SZKOŁA PODSTAWOWA I PRZEDSZKOLE, KARVINÁ ZŠ A MŠ OSOV, OKRES BEROUN ZŠ A MŠ LOCHOVICE, OKRES BEROUN ZŠ A MŠ ZAJEČOV, OKRES BEROUN ZŠ J. A. KOMENSKÉHO KLY ZŠ BOHUTÍN, OKRES PŘÍBRAM ZŠ A MŠ NEČÍN ZŠ VELVARY ZŠ MĚLNÍK, JAROSLAVA SEIFERTA 148 ZŠ VELTRUSY ZŠ KRALUPY NAD VLTAVOU, GEN Klapálka ZÁKLADNÍ A MŠ CERHOVICE ZŠ VŠETATY ZŠ CHEB, KOSTELNÍ NÁMĚSTÍ 14 1. ZŠ CHEB, AMERICKÁ 36 2. ZŠ CHEB, MÁJOVÁ 14 3. ZŠ CHEB, MALÉ NÁMĚSTÍ 3 4. ZŠ CHEB, HRADEBNÍ 14 5. ZŠ CHEB, MATĚJE KOPECKÉHO 1 6. ZŠ CHEB, OBĚTÍ NACISMU 16 ZŠ NOVÉ SEDLO, OKRES SOKOLOV ZŠ MILÍN ZŠ T. G. MASARYKA BLATNÁ ZŠ A MŠ HOSÍN ZŠ A MŠ KLUKY ZŠ MŠ DOLNÍ HBITY ZŠ F. L. ČELAKOVSKÉHO STRAKONICE ZŠ TOMÁŠE ŠOBRA A MŠ PÍSEK, ŠOBROVA 2070 ZŠ A MŠ MALŠICE, OKRES TÁBOR ZŠ, ZÁMECKÁ 496, 570 01 LITOMYŠL ZŠ, TRHOVÁ KAMENICE, OKRES CHRUDIM ZŠ HORNÍ JELENÍ ZŠ, NASAVRKY, OKRES CHRUDIM ZŠ SLATIŇANY, OKRES CHRUDIM

Pomáháme
školám
k úspěchu